

Секція: Філологічні науки

Межуєва Ірина Юхимівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу

Державний вищий навчальний заклад

«Приазовський державний технічний університет»

м. Дніпро, Україна

Ткаченко Юрій Андрійович

здобувач освітнього ступеня «Магістр»

Державного вищого навчального закладу

«Приазовський державний технічний університет»

м. Дніпро, Україна

СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ РОМАНУ М.ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЄРА» ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

На сьогоднішній день не у кого не залишилось сумніву, що художній переклад ставить собі за мету не тільки передати зміст твору, що лежить на поверхні, але й відтворити стилістичні засоби його оформлення, зберегти ідіостиль автора при перекладі. Вивчення стилістичних засобів та їх критичний аналіз сприяє глибшому, всебічному пізнанню оригіналу. Стель як система охоплює всі аспекти мови, тому передача всіх його особливостей при перекладі потребує великих зусиль та пов'язана з низкою труднощів. Кожен текст створюється в певних історичних, соціальних та культурних умовах і відповідно має свій стиль.

Питання ідіостилію як лінгвоперекладацької проблеми традиційно привертають увагу дослідників. Так визначенню понять «ідіолект» та «ідіостиль» та способам їх розмежування присвячені праці Л.І. Коткової [5], В.В. Леденкової [6] та К. Коваленко [4], питання жанрово-стилістичних

домінант художніх текстів різних авторів розглядалися в дослідженнях М. Зерова [3], О.Б.Скляренко [9], проблеми відтворення мовних аспектів ідеостилу автора при перекладі досліджувались М.Д. Альшиною [1], М.Д. Єфремовою [2], Т.Є. Некряч [7], І.С. Орловою [8].

Дане дослідження присвячено аналізу мовних доміант ідіостилу Марка Твена у романі «Пригоди Тома Соєра» та визначенню стратегій і тактик їх відтворення в українському перекладі.

Актуальність дослідження зумовлена, по перше тим фактом, що українські переклади творів класика американської літератури Марка Твена українськими перекладачами вважаються важливим чинником розвитку українського перекладознавства, а, по-друге, нагальністю пошуку способів та прийомів адекватного відтворення унікального ідіостилу письменника.

Визначивши мовні доміанти ідіостилу Марка Твена як *об'єкт* нашого аналізу, а способи їх відтворення при перекладі на українську мову – як *предмет*, ідіостиль розуміємо як систему змістових та формальних лінгвістичних характеристик, що є властивими творам певного автора та визначають доміанти його ідіостилу. Треба зазначити, що ідіостиль письменника визначається частотністю їх використання у тексті твору.

Дослідження особливостей індивідуального стилю письменника та виокремлення його доміант допомагає адекватно відтворити стиль художнього твору цільовою мовою при перекладі.

Аналіз роману М. Твена «Пригоди Тома Соєра» з точки зору стильових рис свідчить, що у творі письменник майстерно відтворює соціальне життя суспільства. Його герої – прості, здебільшого малоосвічені люди, через яких письменник виражає власне бачення світу, власний життєвий досвід. Особливістю стилю Марка Твена є його екстраординарна мова, що актуалізується на всіх рівнях, зокрема, на *фонетичному* рівні ідіостиль автора характеризують: скорочення закінчень слів, наприклад: - *foolin, -roun, -an, -em, -nuffn, -long*; використання дентального «d» замість

сполучення літер *th*, наприклад, *dis*, *dey*, *wid*; асиміляція слів, наприклад, *warn't*, *tole*, *afeard*. На морфологічному рівні було зафіксовано широке використання частки «*a*» на початку лексичної одиниці, наприклад, *a-laying*, *a-swimming*, *a-going*, *a-shaking*, *a-fishing*; нестандартне вживання дієслів «*to be*» та «*to have*», наприклад, *ain't*, *hain't*; використання закінчення «*-ed*» з нерегулярними дієсловами для утворення минулого часу, наприклад, *knowed*.

Лексико-стилістичний рівень твору представлений:

- діалектизмами, наприклад, *"Lord, pap can tell, easy. Pap says when they keep looking at you right stiddy, they're a-witching you, specially if they mumble. Becuz when they mumble they're a-saying the Lord's Prayer backards"* [10, с. 36]

Треба окремо зазначити, що у романі «Пригоди Тома Сойєра» Марк Твен використовує три види діалектів: діалект округу Пайк в усіх його проявах, діалект негрів Міссурі та південно-західний діалект «лісової глушини». Поєднуючи різні види діалектів, автор показує індивідуальність кожного зі своїх персонажів, їх належність до певної території.

- сленгізмами, наприклад, *"I dunno. But they've got to do it. Hermits always do. You'd have to do that if you was a hermit"* [10, с. 69];

- фразеологізмами та ідіомами, наприклад, *God knows, the Lord's truth, to turn tail, to take a walk, to be full of the Old Scratch, to know where the wind lays;*

- тропами, зокрема, для посилення виразності автор часто використовує гіперболу, наприклад, *"I didn't do it, friends", he sobbed; "pon my word and honour I never done it"* [10, с. 59].

Граматичний рівень роман характеризує порушення порядку слів у реченні, неузгодженість підмета та присудка, використання дієслів у формі минулого часу замість дієприкметників минулого часу, використання подвійного заперечення, незавершені (обірвані) та еліптичні конструкції.

Усі перераховані характеристики роблять стиль автора простим, письменник відмовляється від використання кліше в романі, він прагне до контрастів у мові, з метою привернути увагу читача.

Приймаючи до уваги той факт, що читач сприймає задум автора у більшості випадків не через текст оригіналу, а через його переклад, перед перекладачем стоїть мета не тільки передати сюжет твору, але й відтворити стилістичний ефект оригіналу в перекладі.

Визначаючи переклад як стратегічно-спрямовану діяльність, розподіл перекладацьких стратегій визначаємо двома головними тенденціями сучасного перекладознавства – стратегією «одомашнення» та стратегією «очуження», які відрізняються інтерпретацією вихідного тексту та породженням тексту перекладу

Метою першої стратегії є локалізація; перекладач замінює елементи вихідного тексту, які є специфічними для культури оригіналу, елементами культури адресата. У другому випадку текст перекладу орієнтований на культуру оригіналу. Тактиками реалізації стратегії виступають перекладацькі трансформації.

Аналіз стратегій і тактик, передачі домінант ідіостилю М. Твена при перекладі роману «Пригоди Тома Соєра» свідчить, що для відтворення стилістичних характеристики роману у більшості випадків була використана стратегія одомашнення, для реалізації якої використовуються тактики: нейтралізації, компенсації, конкретизації, додавання та вилучення.

Вибір перекладача щодо використання нейтралізації, на наш погляд зумовлений прагненням зробити текст перекладу зрозумілим для читача, що, на наш погляд, не завжди виправдане, оскільки, нейтралізація хоч і робить текст перекладу більш зрозумілим для читача, але й сприяє втраті унікальності задуму автора.

До компенсації перекладач вдається у разі відсутності у словниковому складі або граматичній будові цільової мови адекватного відповідника.

Використання конкретизації мотивоване намаганням уникнути повторів, бажанням досягти більшої образності та забезпечити адекватне сприйняття тексту роману в рамках іншого соціо-культурного континууму.

Доцільність використання тактик додавання і вилучення визначається міжмовною асиметрією, перекладач змушений додавати або усувати певні елементи значення. Це пояснюється тим, різні мови, навіть попри часткову схожість у граматиці чи лексиці, передають одну і ту ж реальність у різних площинах, за правилами, установленими різними світоглядами.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні проблем вибору перекладацьких стратегій і тактик відтворення ідіостилю М. Твена цільовою мовою.

Література

1. Альошина М.Д. Особливості відтворення стилістики роману Марка Твена «Пригоди Гекльберрі Фінна» в українських, російських та польських перекладах / М.Д. Альошина // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки. Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2015. Вип. V. С. 102–111.
2. Єфремова М.Д. Відтворення стилістики роману Марка Твена "Пригоди Тома Соєра" в українських перекладах : історичні та крос-культурні аспекти / М.Д. Єфремова // Актуальні проблеми іноземної філології : лінгвістика та літературознавство. Бердянськ : БДПУ, 2012. С. 135–147.
3. Зеров М. Від Куліша до Винниченка : нариси з новітнього українського письменства / М. Зеров. К. : Культура, 1929. 192 с.
4. Коваленко К. Сильова домінанта як літературознавча проблема // К. Коваленко // Філологічні науки : зб. наук. праць / Полтавський держ. пед. ун-т ім. В. П. Короленка. Полтава, 2010. Вип 1 (4). С. 94–99.
5. Коткова Л.І. Ідіолект, індивідуальний стиль і ідіолект : проблеми розмежування / Л.І. Коткова // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя.

2012. С. 26–29.

6. Леденева В.В. Идиостиль (к уточнению понятия) / В.В. Леденева // Филологические науки. 2001. № 5. С. 36–41.
7. Некряч Т.Є. Айсберг в океані перекладу : Відтворення ідіостиллю Ернеста Гемінгвея в перекладах українською та російською мовами / Т.Є. Некряч, Р. Г. Довганчина. К. : Ліра-К, 2014. 220 с.
8. Орлова І.С. Ідіостиль автора в оригіналі та перекладі (лексичний аспект) // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2007. Вип. 12. С. 303–307.
9. Скляренко О.Б. Жанрово-стилістична домінанта оповідань Інгеборг Брахманн : автореф. дис. ... к. філол. н. : спец. 10.02.04 – Германські мови / О.Б. Скляренко. К., 2013. 20 с.
10. Twain Mark. The adventures of Tom Sawyer. The adventures of Huckleberry Finn / Mark Twain. London : Wordsworth classics, 2001. 396 p.